ALKOHOLIPOLITIIKAN TULEVAISUUS

Vuoden 1932 väkijuomalaki teki Oy Alkoholiliike Ab:sta vahvan valtakeskittymän, jolle annettiin yksinoikeus alkoholiolojen kaikkinaiseen säätelyyn. Kun tämä lehti 60 vuotta sitten perustettiin, sen nimi kertoi sen tehtävän: Alkoholiliikkeen Aikakauskirja. Jos Pertti Hemánuksen tässä lehdessä olevan kuvauksen lehden historiasta tiivistää, niin suunta on ollut juridis-hallinnollisesta alkoholiviranomaisen äänenkannattajasta kohti avointa tieteellispohjaista foorumia.

Tämä kuvaus vastaa myös lehden toimituksen itseymmärrystä ja pyrkimystä. Vaikka lehden teossa on koko sen historian ajan täytynyt ottaa huomioon taustayrityksen tavoitteiden ja välittömien intressien asettamat raamit, ne ovat olleet varsin laveat. Keskeinen ansio tästä lankeaa kahdelle Alkon pitkäaikaiselle tiedemies-pääjohtajalle, Pekka Kuuselle ja Heikki Koskelle, jotka ymmärsivät, kuinka tärkeitä riittävä autonomia ja itseohjautuvuus ovat tutkimuksen ja sen pohjalta ponnistavan lehden kehitykselle.

Vuoden 1995 alussa voimaan tullut uusi alkoholilaki ja siihen syksyllä tehdyt muutokset ovat nyt mullistamassa lehden toimintaympäristöä, mikä näyttäisi parantavan lehden pyrkimystä kasvaa entistä avoimemmaksi foorumiksi, niin alkoholipoliittisessa kuin tutkimuksellisessakin mielessä.

Pääosa Alkon alkoholipoliittisesta päätösvallasta on jo siirtynyt sosiaali- ja terveysministeriölle ja sen alaiselle tuotevalvontakeskukselle. Samalla Alko on menettänyt muut yksinoikeutensa paitsi vähittäismyyntimonopolin. Alkoholitutkimus tukitoimintoineen ja alkoholivalistus ovat lähtemässä Alkosta kesän kynnyksellä. Biolääketieteellinen alkoholitutkimus siirtyy Kansanterveyslaitokseen, ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus sekä valistus sijoittuvat Stakesiin. Sinne on tarkoitus sijoittaa myös Alkoholipolitiikka-lehti.

Vaikka alkoholipolitiikan suunnittelusta ja ohjauksesta jatkossa vastaa lähinnä sosiaali- ja terveysministeriön asianomainen osasto, siitä ei uuden alkoholilain oloissa tule samanlaista valtakeskittymää kuin vanha Alko oli. Kun lisäksi Alkoholipolitiikka-lehden julkaisijaksi tuleva Stakes on aika lailla syrjässä alkoholipoliikan käytännön valtaketjusta, lehden edellytykset toimia mahdollisimman avoimena ja moniäänisenä foorumina vankistuvat.

Muutoksista huolimatta lehdellä pitää jatkossakin olla selkeä arvopohja ja näkökulma, joista käsin sitä toimitetaan. Kuten Klaus Mäkelä korostaa artikkelissaan tässä lehdessä, ennalta ehkäisevä ja rajoittava alkoholipolitiikka on Suomessa, kuten kaikissa Pohjoismaissa, ollut osa suurta historiallista hanketta, osa hyvinvointivaltioprojektia. Alkoholipolitiikan ilmestymisen jatkuminen kertoo, että se on sitä edelleen. Alkoholipolitiikka mielletään yhä niin painavaksi hyvinvointipolitiikan lohkoksi, että se tarvitsee oman, kenttää ylläpitävän "äänenkannattajan". Väline on viesti: Alkoholipolitiikan olemassaolo kertoo, että alkoholipolitiikka jatkuu – muuttuneissakin oloissa.

Toinen suuri kenttä, jonka näkyvyyttä lehti omalta osaltaan ylläpitää, on alkoholitutkimus. Näennäisesti alkoholi on tutkimuksen esineeksi kapea, mutta erityisesti suomalainen alan tutkimus on jo osoittanut, kuinka leveää jälkeä kapea pohja voi tuottaa. Jussi Simpuran artikkeli tässä lehdessä avaa lisäksi uusia mahdollisuuksia kasvattaa edelleen alkoholitutkimuksen "moniäänisyyttä".

Jussi Simpura erottaa kaksi perustapaa nähdä alkoholi tutkimuksen kohteena. Alkoholi on ensinnäkin linssi yhteiskuntaan. Se on tarkkarajainen ja pieni, mutta itsenäinen ja ilmaiseva sosiaalisen elämän elementti, jonka läpi monenlaiset ja monentasoiset rakenteet ja

prosessit näkyvät poikkeuksellisen hyvin. Tältä kannalta alkoholitutkimus on "koko" yhteiskunnan tutkimista pullon pohjan läpi.

Kuten Simpura korostaa, juuri linssi-näkökulma on ollut suomalaiselle alkoholitutkimukselle leimallinen piirre, ja se on ollut sen keskeinen panos kansainväliseen alkoholitutkimukseen. Tämä puoli on heijastunut vahvasti myös Alkoholipolitiikka-lehden sisältöön.

Mikään ei viittaa siihen, että alkoholi olisi menettämässä erityistä kykyään toimia linssinä yhteiskuntaan, päinvastoin. 90-luvun alun yhteiskuntamurros antanee alkoholille uudenlaista voimaa yhteiskuntasuhteiden ilmaisijana ja tuottanee samanlaisen analyysi- ja ymmärrystarpeen kuin aikanaan 60-luvun suuri muutto ja sen jälkimainingit. Vastaavanlaisia suuria murroksia on ollut aikaisemminkin. Satu Apon artikkeli tässä lehdessä osoittaa, millaisia – tähän mennessä ehkä liian vähän käytettyjä – mahdollisuuksia riittävän pitkällä aikavälillä operoiva historiallinen alkoholitutkimus avaa.

Toinen Simpuran erottama tutkimuksen perusorientaatio on tutumpi ongelma-näkökulma, sen selvittäminen, kuinka ja miten hyvin alkoholipolitiikka ja alkoholiongelmien lievittämiskeinot – "ehkäisevä ja korjaava alkoholipolitiikka" – toimivat. Tällä alueella on Simpuran mukaan selvää painetta nähdä alkoholiongelmat entistä tiiviimmin yleisempien ongelmien osa-alueena, osana huono-osaisuuden sekä päihde-, terveys- ja sosiaalipalveluiden järjestelmän ongelmia.

Simpuran mukaan näkökulman laventaminen on järkevä tapa kehittää sekä ongelmakeskeistä tutkimusta että politiikkaa. Tätä ei kuitenkaan ole syytä tehdä niin, että osaongelmat sulautettaisiin hahmottomiksi kokonaisongelmiksi. Ongelma-alueiden sisäisestä rakenteesta ja osaongelmien välisistä suhteista pitää sen sijaan tietoisesti tehdä tutkimuksen ja politiikan uusi taso ja kohde. Siten alkoholikeskeisyys säilyisi, mutta laajennetun suhdeverkon osana. Myös ongelmatutkimuksen puolella historiallinen näkökulma voisi luoda tuoreita tapoja hahmottaa yhteiskunnallisten kysymysten kehityslogiikkaa.

Alkoholitutkimuksen ja siihen liittyvien toimintojen tulevaisuus on riippuvainen paitsi henkisistä myös aineellisista voimavaroista. Sen lisäksi että nämä toiminnot olivat Alkossa hyvin itsenäisiä, niillä oli käytössään tuntuvat taloudelliset resurssit. Uudessa tilanteessa ne joutuvat kilpailemaan voimavaroista muiden tutkimusalojen kanssa. Eri yhteyksissä, mm. eduskunnan asiakirjoissa, on korostettu välttämättömyyttä turvata alkoholitutkimuksen kansainvälisestikin tunnustetun korkean tason säilyminen hallinnollisten muutosten yhteydessä. Sitä perustelevat myös näköpiirissä olevat alkoholiin liittyvät sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat, jotka alkoholia koskevan sääntelyn vähentyessä näyttävät olevan kasvamassa.

– – –

Tämän 60-vuotisjuhlanumeron kirjoittajina ovat lähinnä Alkoholitutkimussäätiön, Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen ja Alkon biolääketieteen osaston tutkijat. Kun tilasimme heiltä artikkelit, esitimme perusteluksi seuraavaa:

"Vuosipäivä osuu murroskohtaan, jossa sekä alkoholitutkimuksen, alkoholipolitiikan että Alkoholipolitiikan 'paikka' sekä sisällöllisessä että organisatorisessa mielessä on muotoutumassa uudelleen. Koska juhlanumero toimitetaan vielä vanhoista asemista käsin, olisi paikallaan, että juhlanumerosta kaikuisi lähinnä siirtyvien yksikköjen oma ääni, oma näkemys siitä, miten tulevaisuus pitäisi hahmottaa. Juhlanumerosta tulisi näin näyteikkuna ulospäin siitä, miten täällä asiat jäsennetään ja nähdään."

Juuri näin tekstit mielestämme toimivat.

JORMA HENTILÄ – MATTI VIRTANEN